

52545

472

**ACTA UNIVERSITATIS SZEGEDIENSIS
DE ATTILA JÓZSEF NOMINATAE**

ACTA JURIDICA ET POLITICA

Tomus XIII.

Fasciculus 2.

1987 APR 20.

**SZEGED
HUNGARIA
1966**

52545

ACTA UNIVERSITATIS SZEGEDIENSIS
DE ATILA JÓZSEF NOMINATAE

ACTA JURIDICA ET POLITICA

Tomus XIII.

Fasciculus 2.

BÁRDOSI ISTVÁN

**A polgári peres és nemperes eljárás
viszonya, különös tekintettel a fizetési
meghagyásos eljárásra**

SZEGED

1966

Redigunt

GYÖRGY ANTALFFY, ÖDÖN BOTH, ANTAL FONYÓ, ISTVÁN KOVÁCS,
JÁNOS MARTONYI, KÁROLY NAGY, ELEMÉR PÓLAY

Edit

*Facultas Scientiarum Politicarum et Juridicarum Universitatis Szegediensis
de Attila József nominatae*

Nota

Acta Jur. et Pol. Szeged

Szerkeszti

ANTALFFY GYÖRGY, BOTH ÖDÖN, FONYÓ ANTAL, KOVÁCS ISTVÁN,
MARTONYI JÁNOS, NAGY KÁROLY, PÓLAY ELEMÉR

Kiadja

*A Szegedi József Attila Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara
(Szeged, Lenin krt. 54.)*

Kiadványunk rövidítése

Acta Jur. et Pol. Szeged

I.

A polgári peres és a nemperes eljárás közötti viszony, a két eljárás fogalmi elhatárolása a burzsoa és a szocialista polgári eljárásjog tudományának egyaránt megoldásra váró problémája. Míg az egyes nemperes eljárásokról számos tanulmány jelent meg, addig az elhatárolást, a két eljárás egymáshoz való viszonyát kevés szerző érinti. Szocialista polgári eljárásjogi irodalmunkban, ezért különösen jelentős Farkas József: „A nemperes eljárások néhány elméleti kérdése” c. tanulmánya,¹ melyben a nemperes eljárások fogalmával, jogi természetével, valamint e területen a bizonyítás és a jogerő kérdésével foglalkozik. Különösen jelentős ez a munka ezért is, mert az első polgári eljárásjogi irodalmunkban, amely a dialektikus materialista módszert felhasználva rendszerezni igyekszik a nemperes eljárásokat, és kidolgozza a peres és nemperes eljárások elhatárolásának elméleti kérdéseit. Farkas József számos kérdésben az uralkodó állásponttól eltérő, vagy azzal merőben ellenkező álláspontot foglal el,² azzal a bevallott céllal, hogy problémafelvetésével termékeny vita kialakulását segítse elő szocialista polgári eljárásunk ezen rendkívül elhanyagolt területén. Egy ilyen termékeny vita kétségtelenül sok haszonnal járna, mert alkalmas lenne arra, hogy teljes mértékben kidolgozza a polgári peres és nemperes eljárások viszonyának elméleti problémáit, ezáltal elősegítene a nemperes eljárások egységes alapelveinek, eljárási szabályainak kidolgozását és esetleg törvénybe foglalását.

E dolgozatunkat nem a vitára való felhívás inspirálta, hanem az a cél, hogy a kérdésnek néhány, a tanulmányban ki nem fejtett, de nézetünk szerint jelentős oldalával foglalkozzunk. Ezt annál is inkább előre kívánjuk bocsátani, mert Farkas József számos (bár nem mindegyik) — sokszor az uralkodó állásponttól eltérő — felfogásával, tételével, teljes mértékben egyetértünk.

II.

Miután a peres és a nemperes eljárások viszonyának, kapcsolatának vizsgálatakor kialakult szocialista polgári eljárásjogi álláspont nem áll rendelkezésünkre, szocialista jogirodalmunk anyaggal alig szolgál, nem érdektelen át-

¹ Farkas József: A nemperes eljárások néhány elméleti kérdése. Jogtudományi Közöny 1962. évi 8. szám 407–419 oldal.

² Lásd: Pl. a végrehajtási eljárásra vonatkozó felfogását. Farkas József a végrehajtási eljárást nemperes eljárásnak fogja fel, „A végrehajtási eljárás... nemperes eljárás, kétségtelenül igen fontos és kiemelkedő jelentőségű, ez azonban nem változtat nemperes jellegén.” (Farkas József i. m. 411. oldal) ezzel szemben a széles körben elfogadott álláspont szerint: „A bírósági végrehajtást tartalmazó végrehajtási eljárás a polgári eljárásnak a peres eljáráshoz kapcsolódó részében önálló szakasza.” (Névai—Szilbereky: Polgári eljárásjog. Egyetemi jegyzet 1965. 218. oldal.)

tekinteni (a teljesség igénye nélkül), hogy milyen elméletek alakultak ki a burzsoa polgári eljárásokban, hogy milyen elvi megfontolások alapján igyekeztek tisztázni azt, hogy meddig terjedhet a polgári peres eljárás határa és hol kezdődik a nemperes — a burzsoa polgári eljárásjogászok szóhasználata szerint peren-kívüli — eljárásoké?

Richter Béla erősen normatív felfogást vall a polgári peres és perenkívüli eljárás fogalom meghatározása és elhatárolása terén.³ Miután az ismert definíció — mint mondja — „csontvázain” áthalad, azaz a polgári peres eljárásnak különböző eljárásjogászok által kiemelt elhatároló fogalmi elemeit tizenkét pontban csoportosítva megvizsgálja azt a megállapítást teszi, hogy a jogirodalom szerinti megkülönböztető jegyek a perenkívüli eljárásokban, vagy legalább némely perenkívüli eljárásban szintén felfedezhetők. Az elhatárolást azonban ennek ellenére feltétlenül szükségesnek tartja,⁴ és annak alapját kifejezetten csak az „eljárás cselekményeket meghatározó és azok menetére vonatkozó jogszabályokban” — azok eltéréseiben véli felfedezni. Véleménye szerint a törvényhozó dönti el, hogy egy polgári eljárást peresnek nevez, vagy sem. „Nevezetesen, ha törvényhozó alkotmányos formában peresnek nevez valamely eljárást, illetve az eljárási cselekmények bizonyos sorozatát, az per lesz akkor is, ha a világ valamennyi jogtudósai az ellenkezőjét állítják.”⁵

Richter Béla felfogása szerint tehát tisztán formális jellegű különbség van a polgári peres és perenkívüli eljárás között, és ezek körét a jogalkotó akarata határozza meg, ami nyilván azt is jelenti, hogy az elnevezés a döntő és nem a tartalom. Ez az elmélet veszélyesnek látszik és nem véletlen, hogy a kapitalista fejlődés imperialista szakaszában fejlődött ki. Kellő indoklás nélkül kíván elméleti alapot biztosítani a jogalkotó számára, a perenkívüli eljárások számának tetszés szerinti szaporítására, illetve csökkentésére. Ezen elmélet alapot adhat a burzsoa államnak, hogy amennyiben a bírósági peres eljárás alak-szerűségei, vagy az ezen eljárásra kötelező burzsoa látszattörvényesség fenntartása is kényelmetlenek, perenkívülivé változtassa azokat. Felfogása filozófiailag sem helytálló, mert csupán formális kérdéseket vizsgál, figyelmen kívül hagyja a forma és tartalom közötti kapcsolatot, és nem teszi vizsgálat tárgyává a rendezett társadalmi viszonyokat, a szabályozásnak gazdasági, társadalmi és sokszor politikai hátterét. Induktív módszerét csak a formai elhatárolásnál használhatjuk fel, de elmélete nem nyújthat segítséget a tartalmi ismervek alapján történő elhatároláshoz.

Richter Bélához hasonló álláspontot foglal el Sárffy Andor,⁶ amikor bírálja azokat, akik az elhatárolás ismervét abban látják, hogy a polgári per

³ Richter Béla: A peres és a perenkívüli eljárás viszonya. Magyar Jogi Szemle. XIII. évf. 4. szám 132–137. oldal.

⁴ „Kell — mint mondja — ... olyan gyakorlati megoldást keresni, amely egyrészt általános érvényű legyen, s nemcsak az egyes eljárások, illetve ügyek taxatív felsorolásával kategóricusan határozza meg, hogy melyik képez peres s melyik perenkívüli eljárást, s illetőleg megmondja, hogy milyen eljárás a kisajátítási eljárás Európában és milyen a különböző földrészekben, hanem szerezzen magának érvényt területre, nemzetekre, országokra, s kontinensekre való tekintet nélkül, legyen örök érvényű, s határolja el a kettőt szabatosan, kétely és kivétel nélkül, megmondva precízen mi, s illetve melyik az egyik, s mi a másik. Szóval legyen olyan vezérfonál, amelynek kézbevitelével kétséget kizáró módon meg lehessen állapítani az eljárás peres, vagy perenkívüli voltát.”

⁵ Richter Béla: i. m. 136–137. oldal.

⁶ Sárffy Andor: Magyar polgári perjog. Budapest, 1946. 10–11. oldal.

a kétoldalú meghallgatás elvén alapszik, a nemperes eljárás pedig nem, illetve a per célja a jogok és kötelezettségek megállapítása, míg a nem peres eljárások célja más. A polgári pert polgári ügyekben a törvény rendes útjának nevezi. „A perenkívüli eljárás tehát mindjárt per lenne, ha törvény elrendelné azt, hogy a peres eljárás szabályai szerint bonyolódjék le.”⁷ Más helyen viszont túlmegegy a formális elhatároláson, és az eljárás tárgya szerint is megkülönbözteti a polgári peres és a nemperes eljárást. A magánjogok megállapítása iránti, valamint a kötelezettségek teljesítésében való marasztalás iránti kérelmeket (kivéve a fizetési meghagyást) peres, a magánjogi jogviszonyok létesítését, változtatását vagy megszüntetését (kivéve a jogalakító pert) pedig nemperes eljárás körébe utalja.⁸ Mint látjuk, a tárgy szerinti elhatárolása — melyet különben nem indokol — nem nevezhető sikeresnek, hiszen saját maga kénytelen azonnal kivételeket tenni az általa felállított szabály alól.

Magyary Géza⁹ elkerüli az elméleti különbségtételt a peres és a perenkívüli eljárás között. Viszont azt hangsúlyozza, hogy a polgári peres és a perenkívüli eljárásokat a cél közössége kapcsolja össze, és csak ez, mert „formailag egymástól különböznek”.¹⁰ A perenkívüli eljárások nyolc csoportját állítja fel azzal, hogy egy eljárásban a polgári peres és perenkívüli, illetve a más-más csoportba tartozó perenkívüli eljárások elemei együttesen is előfordulnak, az egyes elhatárolt csoportok tehát nem függetlenek egymástól, valamint a polgári peres eljárástól. Felveti egy egységes perenkívüli eljárási jog kidolgozásának lehetőségét is, de ezt csak szűk körben, ti. a bíróság hatáskörébe tartozó perenkívüli eljárások körében tartja megvalósíthatónak. Annak ellenére, hogy a formai eltérések jelentőségét Magyary is kiemeli, felfogása Richter és Sárffy véleményével nem azonos, mert az éles elkülönítést igyekszik az által elkerülni, hogy az összefonódást hangsúlyozza, és nyilván bizonyítottan látja bizonyos egységes alapelvek kidolgozásának lehetőségét, amikor — ha korlátozott körben is — de lehetségesnek véli egységes perenkívüli eljárás jogának kidolgozását.

Tudományos alapossággal vizsgálja a kérdést Habermann Gusztáv „Jogerő a perenkívüli eljárásban” c. munkájában.¹¹ Nagy jelentőségű kezdeményezése, amellyel igyekszik megalkotni a perenkívüli eljárások tudományos rendszerét. Perrokon, perkiegészítő eljárásokat különböztet meg, és e rendszerezés eredményeként arra a következtetésre jut, „hogy a perenkívüli eljárások aránylag kis része lesz lényegében perenkívülinek nevezhető, másik

⁷ Sárffy Andor: i. m. 11. oldal.

⁸ Sárffy Andor: i. m. 37–38. oldal. Itt jegyezzük meg, hogy Sárffy egyik korábbi munkájában (Sárffy Andor: A peráradat csökkentése a perenkívüli eljárás fejlesztése útján. Budapest, 1930.) Kitér az állásfoglalás elől a polgári peres és perenkívüli eljárás megkülönböztetésének elvi alapját illetően. Itt is normatív álláspontot vall ugyan, mert a perrendtartásban a perre vonatkozó szabályok alá vont eljárásokat peresnek, a többi eljárást perenkívülinek tekinti, de azzal, hogy ez csupán azért történik így, mert a tárgyaló téma egyéb elhatárolást nem követel meg, a praktikus szempontokat veszi tehát figyelembe. A fogalmazás itt azt sejteti, hogy a megkülönböztetés elvi, elméleti alapját ekkor még másban látta, de az elhatárolás formai felfogása céljának; a perenkívüli eljárások fejlesztésének teljes mértékben megfelelt.

⁹ Magyary Géza: Magyar polgári perjog 3. kiadás Budapest, 1939. 17–22. oldal.

¹⁰ Magyary Géza: i. m. 21. oldal.

¹¹ Habermann Gusztáv: Jogerő a perenkívüli eljárásban. Szeged, 1935.

része a per és perenkívüli eljárás határvonalán fekszik és ismét másik része oly eljárásként fog jelentkezni, amelynek perenkívüliként történt elnevezése nem látszik indokoltnak”.¹² Formailag a bírói fórum elé tartozó nem peres eljárás alakjában folyó eljárásokat nevezi perenkívülieknek. A perenkívüli eljárások körét igen tágan értelmezi, ide sorolja pl. a határozat kijavítása, kiegészítése és kiigazítása iránti eljárást is. Ez a kétségtelenül tág értelmezés — mellyel az irodalomban nem áll egyedül — az elméleti megfontolásokon túl a burzsoa polgári per szerkezeti felépítéséből is fakad.

Igen elterjedt a burzsoa polgári perjogászok között az úgynevezett cél elmélet, melynek képviselői — ellentétben Magyarival, aki, mint láttuk, a célt jelöli meg összekötő kapocsnak — a polgári peres és perenkívüli eljárások különböző céljában jelölik meg a megkülönböztető ismérvet. Egyesek szerint a perenkívüli eljárások célja, ellentétben a polgári peres eljárással, a jog alakítás, mások a megelőzést tartják a perenkívüli eljárás megkülönböztető céljának. Ez a megkülönböztetés a burzsoa polgári eljárás vonatkozásában sem helytálló, hiszen a burzsoa perrendtartások is ismerik a konstitutív hatályú és a megállapító jellegű kereseteket, illetve pereket.

A célelmélet képviselőjének tekinthetjük Bacsó Jenőt.¹³ A per céljának a perbeli jogvédelmet jelöli meg, és ebben látja a polgári peres és a perenkívüli eljárás közötti különbséget. „A pernek fogalmi elemei közül egyik-másik más eljárásoknál is feltalálható (így a bíróság, felek stb.) a jogvédelmi kérelem azonban csak a pernek fogalmi kelléke.”¹⁴ Nem tisztázza azonban azt az okot, ami miatt a perbeli jogvédelemre a perenkívüli eljárások körébe utalt ügyekben nincs lehetőség. Így lényegében adós marad a válasszal arra a kérdésre, hogy mi határolja el a polgári peres és perenkívüli eljárást egymástól.

Sokan a kölcsönös meghallgatást, a bíróság szerepét az eljárásban, a kontradiktórius tárgyalást, a határozat formáját, a jogerőt, a jogállítást, az elmúlt tények kiderítését, a bizonyítást stb. jelölik meg elválasztó ismérvként¹⁵ ti. akként, hogy ezek az ismérvek a polgári peres eljárás fogalmi jegyeiként jelentkeznek, a perenkívüli eljárásoknak viszont nem sajátjai. Azonban e kérdésben igazat kell adnunk Richter Bélának — ha nem is jutunk az általa

¹² Habermann Gusztáv: i. m. 13., 14. oldal.

¹³ Bacsó Jenő: A polgári perrendtartás tankönyve Budapest, 1917.

¹⁴ Bacsó Jenő: i. m. 6. oldal.

¹⁵ Például Jancsó György: A magyar polgári perrendtartás rendszeres kézikönyve. Budapest, 1912. című munkájában a felek kölcsönös meghallgatását tekinti elsősorban olyan ismérvnek, amely a polgári peres eljárást a perenkívülitől megkülönbözteti. Ezenkívül mint megkülönböztető fogalmi jegyre az alapszerű bizonyításra (amely szerinte csak a peres eljárásban van), a bíróságra (amely ítélezésre csak egyedül jogosított), a két ellentetes érdek félre, (akik csak a peres eljárásban szerepelnek), és a jogerőre (amely véleménye szerint csak a perbehozott határozatoknak sajátja) hivatkozik. A különbséget abban is látja, hogy a peres eljárás a létező jogrend fenntartására, a létező jogrend helyreállítására, a perenkívüli eljárás pedig a jogrend alakítására, a jogsértések előzetes elhárítására irányul. (Ez utóbbi felfogással már Sárffy álláspontjának ismertetésekor találkozunk.)

Allítását részben cáfolja Kovács Marcell: „Polgári per és perenkívüli eljárások” (Jog- és Allamtudományi Szemle XVII. évf. 1918. 599–616. oldal) c. tanulmányában. Így pl. helyesli, hogy Jancsó elhatároló fogalmi kelléknek tekinti a kölcsönös meghallgatás, a tárgyalás elvét, de már a bizonyításra és az anyagi jogerőre vonatkozó megállapításait kritika tárgyává teszi.

kifejtett eredményre, hogy ezek a fogalmi jegyek nem privilégizálhatók, nem képezhetik tehát az elhatárolás elméleti alapját.

Összegezve a magyar burzsoa polgári eljárásjogi irodalomban fellelhető nézeteket, megállapíthatjuk, hogy a polgári peres és nemperes eljárás viszonya tisztázatlan kérdés maradt. Az eljárás jogászok közül sokan egyáltalán nem foglalkoznak e kérdéssel,¹⁶ mások megkísérlik az elhatárolást, azonban bár értékes részeredményeket érnek el, a kérdés egyes oldalait tudományosan tisztázzák, a fő problémát azonban megnyugtatóan megoldani nem tudják. A jogalkotó akaratában, az eljárás tárgyában, az eljárás céljában, az egyes fogalmi jegyekben, az alapelvekben keresik az elhatároló ismérveket, sikertelenül.

Értekesnek mondhatók azok a kísérletek, amelyek a nemperes eljárás rendszerezésére, jellegének feltárására vonatkoznak. Áttekintésünk tehát nem volt hiábavaló, mert az összehasonlító módszer segítséget nyújtott egyes lényeges elhatároló ismérvek felderítésébe, a helyes szocialista álláspont kialakítása céljából.

A burzsoa polgári eljárásjogi irodalom, ahogy a burzsoa polgári eljárás feladata is csak a formális igazság megvalósítása, ehhez képest nem tudja feltárni a polgári peres és nemperes eljárás elhatárolásának döntő tényezőit, de ezt — egyes kivételektől eltekintve — palástolni igyekszik, és a formális ismérvek feltárásával az imperialista fejlődés követelményeinek eleget téve igazolni próbálja a polgári (magánjogi) ügyek minél nagyobb részének nemperes útra terelését. Nem lehet véletlennek tekinteni, hogy a törvénykezés egyszerűsítéséről szóló 1930. évben kelt (1930: XXXIV. tc.), a perenkívüli eljárások körét bővítő törvény életbelépését rövidesen követte e törvény tudományos igazolása is Sárffy: „A peráradat csökkentése a perenkívüli eljárás fejlesztése útján” című monográfiájának lapjain. Tételünket alátámasztja a német nemzet szocialista jogfejlődés iránya is, ahol a perenkívüli eljárások körébe került számos előbb peresnek minősülő eljárás is, és a korabeli irodalomban a polgári peres eljárások körének további megnyirbálását, sőt az egész polgári peres eljárás perenkívülivé változtatását követelő nézetekkel is találkozunk.

III.

Még a burzsoa polgári eljárásban uralkodhatott rendszertelenség a perenkívüli eljárás területén és a tudománynak csupán a fennálló helyzet elméleti alátámasztása a gyakorlat igazolása volt a feladata, addig a szocialista polgári eljárásjog tudományának tevékeny részt kell venni a fejlődés előmozdításában. Feladata, hogy tisztázza a nemperes eljárás fogalmát, az elhatárolás elméleti tételeit és így irányítsa e területen a jogfejlődést. Az elhatárolás problémája tehát valójában csak a szocialista polgári eljárásjogunkban merül fel, mert tőle a gyakorlati élet, a fejlődés megköveteli az iránymutatást.

A szocialista magyar polgári eljárásjogban a peres és a nemperes eljárások megkülönböztetése — véleményünk szerint — nem elméleti alapon történik. A megkülönböztetés alapja egyrészt a megszokás, tehát tulajdonképpen burzsoa hagyomány átvétele, másrészt a praktikus szempontok, a gyakorlati érdekek messzemenő figyelembevételé. A fejlődési tendencia azonban ellentétes

¹⁶ Ezt teszi pl. Menyhárt Gáspár: A magyar polgári perjog Budapest, 1934. tanműveben.

irányú a burzsoa fejlődés vonalával, hiszen a szocialista polgári eljárás csak a szocialista demokratizmus széleskörű érvényre juttatásával, a szocialista törvényesség feltétlen biztosításával, a szocialista igazság megvalósításával töltheti be feladatát, s ezek megvalósulását leginkább az alakszerű peres eljárás biztosítja. Ha átmenetileg találkozunk is a nemperes eljárások számszerű növekedésével, ezt nem lehet szocialista fejlődésünk jellemző tünetének tekinteni.¹⁷ Átmeneti fejlődésünket befolyásolja, és kedvezően befolyásolja, az a tény, hogy az ez irányú szovjet fejlődést figyelemmel kísérhetjük, és a hasonló időszak tapasztalatait átvehetjük.

Az elhatárolás és egyben az összetartozás igazolása kettős feladatot jelent. Egyrészt probléma jelentkezik a polgári eljárásnak az államigazgatási eljárástól való elhatárolása tekintetében — és e vonatkozásban a polgári peres és nemperes eljárások összetartozását is igazolni kell — másrészt fel kell tárni a polgári peres és nem peres eljárást megkülönböztető ismérveit.

Az utóbbi kérdés vizsgálatánál a kiindulási alapunk pedig csak az lehet, hogy nem adott eljárások tételes jogi szabályozásából kell levonnunk következtetéseket, hanem meg kell találnunk azokat a közös alapokat, amelyek mind két eljárásban feltétlen követelmények, és ezt követően meg lehet találni a nemperes eljárásokat összekapcsoló közös vonásokat is, amelyek összetartják ezeket a rendkívül sokrétű és egymástól néha valóban távol álló eljárásokat. A polgári peres és nemperes eljárás közös alapjai részben az államigazgatási eljárástól való elhatárolás ismérvei is. Véleményünk szerint ezt a közös alapot az eljárás tárgyában, céljában, és részben az eljárási alapelvekben kell keresni.

Elsősorban megállapíthatjuk, hogy a polgári peres és a nemperes eljárások egyaránt polgári ügyekben való eljárást jelentenek. A tárgya tehát mind a két eljárásnak azonos. Ez a tétel jelenleg kétségtelenül nem teljes mértékben valósul meg a polgári peres és nemperes eljárás vonatkozásában, mint arra Farkas József is utal már idézett munkájában. Egyrészt a polgári kifejezés nemcsak kifejezetten a polgári jog körébe tartozó ügyeket jelenti, hanem jogi értelemben a családjogi, munkajogi, termelőszövetkezeti jogi, pénzügyi jogi, sőt egyes esetekben államjogi és államigazgatásjogi ügyeket is.¹⁸ A polgári ügy kifejezés alatt tehát mindazokat az ügyeket értjük, amelyek eldöntésére polgári eljárás keretei között kerül sor. Másrészt az is tény, hogy a jelenlegi tételes jogi szabályozás kifejezetten polgári ügyek jelentékeny körét elvonja a polgári peres és nemperes eljárás köréből.¹⁹ A jelenlegi tételesjogi

¹⁷ Ugyanígy: Bacsó—Beck—Móra—Névai: Magyar polgári eljárásjog Budapest, 1962. „A szocialista államokban... a bírói útra tartozó ügyekben csökkentik a nemperes eljárás során való elintézés körét, és egyre több ügy részére biztosítják az igazságszolgáltatásban a szocialista demokratizmus elveit, érvényesülésének legszélesebb terét nyújtó polgári peres eljárást.” „Konkrét esetekben a kérdés természetesen az átmeneti korszak sajátos körülményeinek és adottságainak figyelembevételével kell eldönteni...”. I. m. 15. old.

¹⁸ Vö. Farkas József: i. m. illetve Névai—Szilberek: i. m.

¹⁹ E tényekből Farkas József i. m.-ben azt a következtetést vonja le, hogy felül kell bírálni azt az eljárási alapelvet, miszerint az igazságszolgáltatás kizárólag bíróságok útján valósítható meg. Nézete szerint államigazgatási szervek is elláthatnak igazságszolgáltatási tevékenységet, és viszont bírósági szervek is államigazgatásit. „A polgári eljárás fogalmánál tehát nem indulhatunk ki az igazságszolgáltatás fogalmából, mert az nem *genusproximuma* a polgári eljárásnak. A polgári eljárás egyrészt szűkebb, másrészt viszont tágabb kört ölel fel, mint a polgári igazságszolgáltatás.” I. m. 409. old.

szabályozás azonban nem befolyásolhat bennünket akkor, amikor az elhatárolás elvi alapját akarjuk kidolgozni. Kétségtelen tény, hogy a tágabb értelemben vett polgári ügyek nagy többsége a polgári eljárás körébe tartozik, és viszont az államigazgatási ügyek is csak kivételesen kerülnek polgári peres, illetve nemperes útra. A kivételeket nem lehet örök érvényűeknek tekinteni, és létük nem döntheti meg az általános szabályt, amely a tágabb értelemben vett polgári ügyeket tekinti a polgári peres és nemperes eljárások tárgyának.

A fentiekhez hasonlóan a polgári eljárás célját is olyan ismérvek tekintethetjük, amely az államigazgatási eljárást megkülönbözteti a polgári eljárástól, a polgári peres és nemperes eljárás vonatkozásában viszont összetartó kapocs. A polgári eljárás célja az igazságszolgáltatás megvalósítása polgári ügyekben. Az igazságszolgáltatás az államhatalom gyakorlásának egy igen fontos része, és az állam e jogkört az alkotmány 36. § (1) bek.-se szerint más állami szervek kizárásával kizárólag a bíróságok útján gyakorolja." A Magyar Népköztársaságban az igazságszolgáltatást a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága, a megyei bíróságok és járásbíróságok gyakorolják." Nem vitatható, hogy egyes államigazgatási szervek igazságszolgáltatási jellegű tevékenységet is fejtenek ki, és a bíróságaink is végeznek államigazgatási körbe tartozó tevékenységet. Ez azonban nem általános, hanem csak kivételes.

A bíróságok polgári tevékenységében — értve ez alatt a peres és nemperes eljárásokat egyaránt — fellelhető államigazgatási tevékenység az Alkotmányba nem ütközik, azonban kétségtelenül megnehezíti az elhatárolást. Más a helyzet azokban az esetekben, amikor az államigazgatási szervek végeznek igazságszolgáltatási jellegű tevékenységet. Ha e kérdésben normatív álláspontot foglalunk el, kézenfekvő a megoldás, a jogszabályalkotó akarata a döntő, mivel az igazságszolgáltatás csak bírósági feladat, más szerv nem gyakorolhatja azt. A tételesjogi jogszabályok vizsgálatakor ezt az álláspontot feltétlenül figyelembe kell venni. Más a helyzet akkor, ha a szocialista jog rendszerén belül az elhatárolást elvi szempontból vizsgáljuk. A szocialista szervezetek és a polgárok jogaival összefüggő ügyek közül polgári jogi vonatkozásban a legfontosabbakat bíróságok elé utalják a jogszabályok, hogy az alkotmányos biztosítékokkal ellátott bírósági eljárás során nyerjenek elbírálást, hogy velük kapcsolatban az igazságszolgáltatás megvalósuljon. Az elvi szempontokat figyelembe véve valóban úgy tűnik, hogy az Alkotmány rendelkezése, amely az igazságszolgáltatást kifejezetten csak a bíróságra bizza sérelmet szenved. Véleményünk szerint azonban ez a sérelem nem döntő a polgári eljárás elhatárolásánál, mert nem olyan mérvű és nem olyan jellegű, amely alapot adna arra, az igazságszolgáltatás nem csak bírósági feladat, és ennek megfelelően nem lehet a polgári eljárás kizárólagos céljaként sem megjelölni.

1. Először is ismét utalunk rá, hogy az államigazgatási szerv igazságszolgáltatási jellegű tevékenysége kivételes. A szocialista fejlődés egyes szakaszai megkövetelhetnek ilyen megoldást, de ebből általános következtetéseket levonni nem szabad. Célszerűségi, gazdaságossági, szervezési okok szerepet játszhatnak a szocialista állam fejlődése során az ilyen kivételes szabályozásra, ez azonban sohasem tekinthető véglegesnek.²⁰ Az átfedés méretei nem olyan

²⁰ U. i. Névai László: Magyar törvénykezési szervezeti jog. Budapest, 1961. „A bírósági út problémája egyébként része az állami szervek közötti hatáskör megoszlás kérdéskörének, sőt a szocialista államfejlődés során, midőn egyes állami

arányuk az államigazgatási szerveket igazságszolgáltatási szervvé alakítsák át, és nyilvánvalóan csak a fejlődés átmeneti időszakára jellemzőek (nem beszélünk itt a társadalmi bíróság szerepéről).

2. A kérdés más oldalát vizsgálva megállapíthatjuk, hogy Alkotmányunk alaptörvény, olyan időszakban jött létre, amikor „... joggal léphetett fel azzal az igénnyel, hogy alapvető intézményeit tekintve átfogja a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet egész időszakát”.²¹ Alkotmányunk tehát a keletkezésekor fennálló társadalmi viszonyokat rögzítette egyes vonatkozásokban, azonban programként is hatott.²² „A benne foglalt programjellegű normák... részben... csak a további esztendőik során váltak a gyakorlatban is élő intézményekké (mint pl. a tanácsi, a bírói és ügyészi szervezetre vonatkozó rendelkezések)”.²³ A fejlődés igényeinek megfelelően történt e program teljes megvalósulása. Így pl. a bírák választásának az elve még ma sem érvényesül teljes mértékben, nem érvényesül nevezetesen a megyei és a járásbíróságok hivatásos bírái vonatkozásában. De mindenki előtt nyilvánvaló, hogy a szocialista jog szellemének a választás elve felel meg, és nem a kinevezési rendszer. A választás elvének teljes érvényre juttatása a fejlődés további szakaszában időszerűvé válik, teljes bevezetése csak idő kérdése lehet.

Úgy érezzük az Alkotmány 36. §-át is ebben a szellemben kell értelmeznünk. Az állami igazságszolgáltatás a bíróságok monopóliuma, az, hogy egyes államigazgatási szervek igazságszolgáltatási jellegű tevékenységet végeznek, nem sérti az Alkotmányt, mert az távlatilag a fejlődés helyes irányát is rögzítette idézett paragrafusában, miáltal kívánatosnak tartja, hogy a gazdasági, társadalmi, politikai és jogi fejlődés adott szakaszán ez a tevékenység már kizárólag — kivételt nem ismerve — csak bíróságaink feladata legyen. Nem tartjuk valószínűnek, hogy a fejlődés ellentétes legyen, de ha igen, akkor ez az Alkotmány módosítását vonná maga után, s természetesen állami szerveink hatáskörét is érintené. Amíg azonban ez nem történik meg, az Alkotmány ezen szakaszát szerintünk a kifejtetteknek megfelelően kell értelmezni.

A polgári eljárás tárgya és célja tehát az, ami megkülönbözteti más eljárástól, de ami egyben az összekötő kapcsot is jelenti a polgári peres és a nemperes eljárás között. Az a tény, hogy a nemperes eljárások között vannak államigazgatási jellegűek, mint már kifejtettük nem jelenthet megkülönböztető jegyet, mert hasonló jelenséggel a polgári peres eljárás körében is találkozunk, s mivel a két eljárás vonatkozásában mi azt kivételesnek, az adott fejlődési szakaszban szükségszerűnek, de nem véglegesnek tartjuk.

A szocialista polgári peres és nemperes eljárás közötti további közös vonást a feladatok azonosságában látjuk. Mindkét eljárás feladatát kell, hogy képezze a szocialista törvényesség, a szocialista igazság és a nevelő funkció-

feladatok ellátása társadalmi szervek körébe kerül, túl is terjed azon. A probléma végső soron a szocialista állam erősítésének, demokratizmus fejlesztésének és a nevelő hatás fokozásának a követelményével kapcsolatos. Ebben az összefüggésben kell szemlélni egyfelől egyes ügyeknek az átadását társadalmi szervezetek vagy államigazgatási szervek részére eldöntés céljából, másfelől a bírósági hatáskör ki szélesítését más ügyek tekintetében.” 68–69. oldal.

²¹ Kovács István: A magyar Alkotmány fejlődése. Az Állam- és Jogtudományi Intézet értesítője III. kötet 4. szám 1960. 343. oldal.

²² Kovács István i. m. 344. oldal szerint a politikai hatalom szervezetét illetően.

²³ Kovács István i. m. 344–345. oldal.

nak a megvalósulása. Az egyes nemperes eljárásoknak is meg kell tehát felelni ezen követelménynek. Az elképzelhető, hogy egyes nemperes eljárások esetében a nevelő funkció megvalósulására csak esetlegesen kerül sor, de maga az eljárások összességének eredménye ekkor is betöltheti e funkciót, annál is inkább, hiszen a peres eljárások esetében sem került sor a nevelő tevékenység konkrét, egyedi alkalmazására az esetek többségében. A nemperes eljárások (kivéve a fizetési meghagyásos eljárást, melyről később külön szólnunk) általában meg is felelnek a polgári eljárás feladatait képező eme hármas követelménynek.

Összetartó, de egyben megkülönböztető ismérvet is jelentenek a polgári peres és nemperes eljárás között, az eljárási alapelvek. Szocialista polgári eljárásjogi irodalmunkban is találkozunk az elhatárolás ezen módjával.²⁴ Rámutatnak arra, hogy egyes eljárásjogi alapelvek a nemperes eljárásokban egyáltalán nem érvényesülnek, vagy csak némely nemperes eljárásnak alapvető elvei.

A polgári nemperes eljárások a rendezni kívánt anyagi jogviszonyaiknak megfelelően nagyon szerteágazóak, távol állnak egymástól, ezért nagyon nehéz számukra közös materiális és elvi alapot találni, különösen nehéz pedig olyanokat, amelyek amellet, hogy a nemperes eljárásoknak közös ismertető jegye, még arra is alkalmasak, hogy a polgári peres eljárástól való megkülönböztetést lehetővé tegyék. Vizsgálódásaink során azonban helytelen a kiindulási alapunk akkor, ha meglevő eljárásjogi szabályozásból akarjuk megállapítani, hogy melyik eljárásban milyen alapelvek érvényesülnek, illetve nem érvényesülnek. A helyes alap az lenne, hogy az érvényesíteni kívánt alapelvek rendszerére építsük fel a tételesjogi szabályozást. Igaz viszont, hogy az alapelvek ilyen kidolgozott rendszerével nem rendelkezünk. Ha megvizsgáljuk a hazai és külföldi szocialista polgári eljárásjogi irodalmat, nem találunk két szerzót, akik teljesen azonosan jelölnék meg azokat az elveket, amelyekre a szocialista polgári eljárás felépül. De nemcsak az alapelvek száma (10–30-ig) elnevezése változik (egy alapelv 4–5 elnevezéssel is szerepel), hanem rendszerük is. Már pedig ebben az esetben felmerül a kérdés, hogyan lehet elhatárolni az alapelvek szerint a polgári peres és nemperes eljárást, ha még a polgári eljárás, illetőleg a polgári peres eljárás alapelveit, azok rendszerét sem tudjuk egységesen megjelölni.

Elsődleges feladat tehát — melyre e tanulmány keretei között nem vállalkozhatunk — tudományosan kidolgozni a szocialista polgári eljárás alapelveit. Ezen alapelveket szerintünk három csoportba lehetne csoportosítani. Az első csoportba tartoznának azok az alapelvek, amelyek a polgári peres és nemperes eljárásnak egyaránt alapelvei, amelyekre az egész polgári eljárás felépül (feltétlenül lehet ilyen találni pl. igazságszolgáltatás a bíróságok útján, a jóhiszeműség elve stb.). A második csoportba a peres eljárás különleges alapelvei kerülnének. A harmadik csoportba pedig azokat az alapelveket sorolnánk, amelyek az összes nemperes eljárásokban érvényre kell, hogy jussanak, amelyekre ezeknek az eljárásoknak fel kell épülni. Az alapelvek ilyen rendszerének kidolgozása elősegítené a szerencsésebb tételesjogi szabályok kidolgo-

²⁴ Pl. Névai–Szilbereky i. m.: „A nemperes eljárásokban általában nem érvényesül a felek kölcsönös meghallgatásának elve”. 187. old. Hiányzik a tárgyalás, a kontradiktio, a nép közvetlen részvételének az elve stb.

zását is.²⁵ Sor kerülhetne esetleg egy nemperes eljárási külön szabályozás (amely esetleg csak általános szabályokat tartalmazna) megalkotására is. A nemperes eljárások ugyanis, ha megfelelő garanciákkal, törvényességi biztosítékokkal rendelkeznek, nagyon hasznos eljárási formái lehetnek polgári eljárásunknak, gyors, olcsó és egyszerű voltuk miatt. Hiszen kétségtelen, vannak olyan polgári ügyek, amelyeknél célszerű a nemperes eljárási mód, mert teljesen felesleges lenne a hosszadalmas és költséges peres eljárási formát igénybe venni.

IV.

A nemperes eljárások közül a legjelentősebbnek a fizetési meghagyásos eljárást tekinthetjük. Nemcsak azért, mert, szabályozására a polgári perrendtartásban kerül sor, hanem azért is, mert jogorvoslattal, ellentmondással élés esetén, valamint ha kizárólag fizetési meghagyás útján érvényesíthető követelés esetén keresetet nyújtottak be, a követelés kétségesnek mutatkozik, vagy az adós ellentmondására nyilvánvalóan számítani lehet, az elnök ilyen irányú határozata folytán a nemperes eljárásból perré alakul át. Az eljárás tehát átmenetet képez a nemperes eljárásból a polgári perbe.

Míg a perré való átalakulás az ellentmondás folytán automatikusan beáll, és ez a megoldás a burzsoa eljárásokban fellelhető meghagyásos eljárásoknak is sajátja, addig a polgári perrendtartás 316. § (3) bekezdése a szocialista polgári eljárás feladatait, elsősorban a szocialista igazságot, annak megvalósulását lenne hivatva biztosítani, valamint a szocialista rendelkezési elvet kívánná érvényre juttatni. Az elnök, mintegy előzetes vizsgálat alá veti a fizetési meghagyás kibocsátására irányuló kérelmeket. Ha ezt megfelelő gondal, alapossággal minden fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelem esetében elvégzi, akkor ezen feladatát a polgári peres eljárás tárgyalás előkészítéséhez részben hasonló jellegű funkcióknak tekinthetjük. Az előkészítő intézkedések rendszerébe az első csoportba tartozó „tájékoztató” körébe sorolható intézkedések megtételére kerülhet itt ugyanis — szerintünk — sor.²⁶ Ez a tájékoztató ugyan elsősorban iratok alapján történhet, de sor kerülhetne a kérelmező fél meghallgatására is. Ez a meghallgatás ha a kérelmező a 315. § (1) bekezdésben adott lehetőséggel élve a fizetési meghagyás kibocsátását szóban kéri, könnyen megtörténhetne. Véleményünk szerint azonban az írásbeli kérelem esetében is, ha az elnök valóban kellő alapossággal akarja teljesíteni a 316. § (3) bekezdésében reá rótt feladatot, szükség esetén túl kellene hogy menjen az írásbeli kérelem tanulmányozásán, és a kérelmezőt is meg kellene hallgatnia, felvilágosítását figyelembe kellene vennie. Ha ezt nem teszi, csak minimális lehet azoknak az ügyeknek a száma, amelyekben az írásbeli kérelem alapján meg tudja állapítani a követelés fennállásának kétséges-ségét, illetve azt, hogy az adós ellentmondására nyilvánvalóan számítani lehet.

²⁵ Névai—Szilbereky i. m.-ban a tételes jog alapján különbséget tesz a nemperes eljárásokra vonatkozó jogszabályok között. Ez a különbségtétel nem az alapelvek felosztásán alapszik, hanem formális jellegű.

²⁶ Az előkészítő intézkedések négy csoportját: 1. Kitanítás és tájékoztató, 2. bizonyítékok biztosítása, 3. előzetes bizonyítás, 4. eljárási jellegű vegyes intézkedések, különbözteti meg Névai—Szilbereky: Polgári eljárásjog c. egyetemi jegyzetében, 1964. 242—244. oldal. Ezt a felosztást vettük át.

Hízen a kérelmező az erre rendszeresített úrlapon részletesen ki sem fejtheti követelését, amit pedig kifejt, azt egyoldalúan, saját érdekeit szem előtt tartva fejt ki, tehát az elnök csak igen ritkán juthat olyan adatokhoz, amelyek benne kételyt támaszthatnak a követelés fennállására vonatkozóan, illetve nyilvánvalóvá tennék azt, hogy az adós ellent fog mondani.²⁷

A gyakorlatban a tanácselnökök az írásbeli kérelem alapján döntenek, és ez a rendszer — felfogásunk szerint — eleve kizárja, hogy a 316. § (3) bek. rendelkezései érvényre juttassák a fizetési meghagyásos eljárás területén a szocialista igazságosságot és a szocialista rendelkezési elvet. Ámde, ha a mi jogszabály magyarázatunknak megfelelően járnának is el, az is kevés segítséget jelentene a fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelem elbírálásánál, ugyanis: 1. tájékozottságuk egyoldalú maradna, mert a Pp. 317. §-a szerint „Az elnök a fizetési meghagyást az ellenfél meghallgatása nélkül bocsátja ki”; 2. a fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelmek vizsgálata közel annyi időt venne igénybe, mint a tárgyalás előkészítése, mint a tárgyalást előkészítő cselekményeké, ugyanakkor nem lenne olyan eredményes, mivel csak a tájékozódásra szorítkozna, másrészt viszont ezt a tájékozódást — tekintettel a fizetési meghagyás iránti kérelmek vázlatos voltára — az ügyek többségében el kellene végeznie.

A kifejtettek alapján arra a következtetésre jutunk, hogy a jogalkotó kétségtelenül jó szándékú akarata a 316. § (3) bek. létrehozásával, sőt ezen szakasznak a jelenlegitől eltérő a polgári peres eljárás rendszerével analóg magyarázatával sem valósul meg, a fizetési meghagyásos eljárásban.²⁸ Nem jelenti ez a szakasz a szocialista igazságosság és a szocialista rendelkezési elv megvalósulását, a rendelkező cselekmények felülbírlását, az eljárásban, csupán lehetőséget ad ezek érvényesülésére, kibővíti érvényesülési körüket. Az érvényesítés lényegileg bírói mérlegelés tárgya, a bírói gyakorlat feladata. S bár bírói gyakorlatunk számtalanszor jelét adta már kitűnő mérlegelési képességének, az adott lehetőségek között nem rendelkezik olyan eszközökkel, hogy a fizetési meghagyásos eljárás ezen kezdeti szakaszában a polgári eljárás feladatának, a szocialista igazságosságnak megvalósulását biztosítani tudja. Az adott lehetőségek keretei között nem lehet valamennyi kétséget támaztó fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelmet az igazság kiderítését és a szocialista eljárlási elvek megvalósulását biztosító peres útra terelni.

Fizetési meghagyásos eljárás a szocialista törvényesség érvényre juttatására sem feltétlen garancia, tekintettel arra, hogy a szocialista tárgyalási elv sem érvényesül benne, és így a meghagyás mögött esetleg törvénytelen jogügylet is meghúzódhat. A nevelő funkció érvényesülésére legfeljebb csak azokban az ügyekben kerülhet sor, amelyek ellentmondás, vagy elnöki intézkedés következtében peres eljárlássá alakulnak át.

²⁷ Nagyon szellemesen jegyezte meg Móra Mihály arra vonatkozóan, hogy a tanács elnöke jogosult az ügy tárgyalására határnapot kitűzni akkor is, ha az adós ellentmondására nyilvánvalóan számítani lehet, hogy ennek megállapításához „... némi jóslási tehetség is szükségesnek látszik.” Móra Mihály: A mulasztás, a szünetelés és a bizonyítás egyes vitás kérdései a polgári perben. Magyar jog IV. évf. 8. szám. 226. oldal.

²⁸ Ezzel a magyarázattal csupán azt az elvet kívánjuk érvényesíteni, mely szerint minden olyan esetben, amikor a különös eljárlási szabályok, vagy a nemperes eljárás jellege más eljárlást nem tesz kötelezővé, a polgári perrendtartás szabályait kell alkalmazni. U. Névai—Szilbereky: i. m.

Különösen nagy hiányossága ezen eljárásnak, hogy nem ad lehetőséget a bírói kitanítási kötelezettség érvényesítésére. A bírói kitanítási kötelezettség elmaradása pedig sokszor a társadalmi tulajdon súlyos sérelmét is eredményezheti. Gyakran nemcsak a bíróság, hanem a felek sincsenek tisztában a fizetési meghagyásos eljárás útján érvényesített követelés jogosságával, illetve ennek körülményeivel. Előfordul, hogy olyan fizetési meghagyás emelkedik jogerőre, ami ellen egyébként az adós a tényállás kellő ismeretében ellentmondással élt volna. Ezek a körülmények, hibák nem a bíróság helytelen eljárására vezethetők vissza, hanem a fizetési meghagyásos eljárás szerkezeti felépítésében rejlenek.

Allításunk alátámasztására röviden ismertetjük az alábbi tanulságos jogesetet. Az egyik járásbírói fizetési meghagyást bocsátott ki egy termelőszövetkezet kérelmére egy másik termelőszövetkezet ellen. A hitelező követelése összegét 28 ezer forintban határozta meg, a követelés jogcíméül pedig azt tüntette fel, hogy a kölcsönadott munkagépet, a kötelezett termelőszövetkezet többszöri felszólítás ellenére sem tudja visszaadni, ezért annak ellenértékét követeli. A fizetési meghagyás jogerőre emelkedett, mert a kötelezett tsz abban a hiszében volt, hogy az állami gépállomás, — ahová munkagépet javíttatni bevitte, és ahol tudomása szerint a gép elveszett —, köteles a gép ellenértékét kifizetni.

A fizetési meghagyás jogerőre emelkedése után a kötelezett termelőszövetkezet később pert indított az állami gépállomás ellen, azonban ebben a perben olyan körülmények merültek már fel (elévülés) amelynek alapján a tsz követelését elutasították. Így a fizetési meghagyásra kötelezett tsz-nek ki kellett fizetni a 28 ezer forintot, minden jogcím nélkül csak azért, mert azokat a tényeket nem ismerte, amelyek a fizetési meghagyás helyett lefolytatott polgári perben nyilvánvalóan felszínre kerültek volna. A jogerős fizetési meghagyással szemben tehát nem maradt más hátra, mint a rendkívüli perorvoslat eszközehez nyúlni. Ez viszont azt eredményezi, hogy az egyszerű fizetési eljárásnak indult ügyből komplikált, hosszadalmas eljárás lesz. Polgári peres eljárásban a bíróság kitaníthatta volna a tsz-eket, figyelmeztethette volna arra, hogy perbehívhatja a gépállomást, erre azonban a tényállás kellő ismerete nélkül a fizetési meghagyásos eljárásban nem kerülhetett sor.

Nem érvényesülhet éppen a tényállás egyrészt hiányos, másrészt egyoldalú ismerete miatt kellően az ügyészi felügyelet sem, legfeljebb később, törvényességi óvással tudja az ügyész ezt a felügyeletet megvalósítani.

A fizetési meghagyásos eljárás az a nemperes eljárás, amellyel polgári eljárásjogi irodalmunk elég bőven foglalkozik.²⁹ Ez nem véletlen. A fizetési meghagyásos eljárás ugyanis elvi alapját tekintve ellentétben áll a szocialista polgári eljárás feladataival, alapvetőnek tekintett elveivel. Fennmaradását gyakorlati szempontok gyorsaság, gazdaságosság, egyszerűség indokolják, és talán nem utolsósorban az a tény is, hogy átmeneti fejlődési szakaszunkban bíróságaink a jelenlegi állapot fenntartása mellett is eléggé túlterheltek. A fizetési meghagyási eljárásnak a gyakorlati előnye, mint már mondtuk, abban áll, hogy amennyiben ellentmondással nem támadják meg, vagy az el-

²⁹ Németh János: A fizetési meghagyásos eljárás a szocialista magyar polgári eljárásjog rendszerében. Budapest, 1963. Acta facultatis politico-iuridicae universitatis Scientiarum Budapestinensis de Rolando Eötvös nominatae. 231–250. oldal c. munkájában foglalkozott részletesen a fizetési meghagyásos eljárás problémáival.

nők nem utalja peres útra, ugyanolyan hatállyal bír, mint a jogerős bírói ítélet, tehát a megtámadhatatlanság, a véglegesség és a végrehajthatóság joghatásai beállnak. A jogerő beállása azonban nem tisztázott tényállás, a valóságnak megfelelő állapot megállapítása alapján jön létre, hanem az adós mulasztásának pusztá ténye alapján. Így a jogerős ítélet elérése egyszerűen és gyorsan történik, csupán az a hibája ezen mulasztási rendszeren alapuló eljárásnak, hogy az igazság megvalósulását nem biztosítja.

A mulasztási ítélet burzsoa polgári perrendtartásunknak (1911. I. tv.) elfogadott jogintézménye volt. „Ha a perfelvételi határnapot az alperes mulasztja el, őt a felperes kérelméhez képest ítélettel el kell marasztalni” így rendelkezett a 440. § (1) bekezdés. A mulasztás egyszerű ténye tehát marasztalást vont maga után. A határnap elmulasztása esetében a burzsoa polgári perrendtartás lényegileg a jogelismerés fikcióját alkalmazta. A bíróság a keresetben felhozott bizonyítékokat, tényállításokat valónak, a felperesi igényt jogosnak találta az alperesi mulasztás esetén.

Ez a jogintézmény szocialista polgári eljárásunkban nem szerepel, mivel ellentétben áll a szocialista polgári eljárás feladatával, az igazság felderítésének követelményével, a szocialista törvényességgel és a nevelő funkcióval is. A mulasztási ítélet ugyanis egyoldalúan csak a felperes kérelmét fogadja el alapul, és nem vizsgálja az alperesi mulasztás okát, ezen túlmenően nem tisztázza a való tényállást.³⁰ Így ez az ítélet lehetővé tenné a törvény kijátszását, és a valóságnak meg nem felelő határozatok hozatalát.³¹ A fizetési meghagyásos eljárás, amennyiben ellentmondással nem támadják meg, mulasztási ítéletnek számít.³² Ezáltal olyan nemperes eljárásként szerepel polgári eljárásunkban, amely a polgári eljárás feladatait, alapelveit nem képes megvalósítani. A mulasztás alapján feltételezni az adós elismerését távol áll a szocialista polgári eljárás szellemétől, ezért a reformok ellenére sem alkalmas ez az eljárás a polgári eljárás céljának és feladatainak megvalósítására.

A burzsoa polgári eljárásjogi irodalomban olyan nézettel is találkozunk, amely a fizetési meghagyást a perbeli egyezséggel rokon intézménynek tartja.³³ Álláspontja szerint az ellentmondás elmaradása a felek közötti egyezség

³⁰ Vö. Váradi Béla: A perbeli mulasztás jogi természete és szabályozásának irányelvei. Budapest, 1942. „... a mulasztáson alapuló bírói határozat, tehát a mulasztási ítélet, ... mindig a jelenlevő félnek a jogvédelmi kéresein alapuló jogvédelem nyújtás.” 44. oldal.

³¹ „A pert csupán elhúzni akaró és az objektív valóságnak meg nem felelő, igazságtalan ítéletet elérni kívánó mulasztás a rosszhiszemű perrivel körébe tartozik, s a szocialista perjog ehhez segédkezet nem nyújthat...” Móra Mihály: i. m. 225. oldal.

³² A burzsoa jogirodalom a mulasztás megítélése tekintetében nem egységes. A mulasztás okai ugyanis különbözőek lehetnek, és ezeknek megfelelően alakultak ki a mulasztási elméletek, így pl. a tény-beismerési, a jogelismerési, fikció és makacssági felfogás. Uj. Váradi Béla: i. m.

³³ Habermann Gusztáv: i. m. 35–38. oldal. „... a fizetési meghagyás rokonságot még leginkább a bírói egyezséggel tart. Ha ugyanis a fizetési meghagyás jogerőre emelkedik, akkor lényegileg nem történt más, mint az, hogy az adós a hitelezők követelését elismerte, és kötelezte magát annak a fizetési meghagyásban kitett időalatti megfizetésére. ... Az, hogy a fizetési meghagyás a kibocsátáskor még nem lett bírói egyezség, az természetes, de a törvényhozó épp azért hozta be a magyar jogba a fizetési meghagyást, mert tapasztalata szerint a követelések nagy része a perben elismerést nyer, és így feleslegesnek bizonyul ez ügyek lebonyolítására a peres eljárást fenntartani akkor, amikor sokkal olcsóbb, gyorsabb perekenkívüli eljárással ugyan az a cél volt elérhető.”

létrejöttét (ez az életben gyakran előfordul) és automatikusan a bíróság jóváhagyását is jelenti. Ez a nézet az 1911. évi I. tv. alapján bírt jogalappal, e törvény 423. §-a szerint ugyanis „A bírói egyezséget a bíróság, amennyiben nincs akadálya, végzéssel tudomásul veszi, és felek kérelmére a költséget megállapítja”. Az egyezés megkötésénél a bíróságnak — a burzsoa rendelkezési elvnek megfelelően — nincs joga csak a törvényszerűséget ellenőrizni, a rosszhiszeműséget, a rejtett célt, a jogalapot, a felek méltányos érdekét figyelembe nem veheti. Az egyezséget azonban szocialista polgári perrendtartásunk más elvi alapon rendezi. A polgári perrendtartás 148. § (2) bek. úgy rendelkezik: „Ha az egyezés megfelel a jogszabályoknak, és a felek méltányos érdekeinek, a bíróság azt végzéssel jóváhagyja, ellenkező esetben pedig a jóváhagyást megtagadja, és az eljárást folytatja”. A bíróságnak a felek rendelkező cselekményét felül kell bírálni, és ha az nem felel meg a jogszabálynak, és ezen túlmenően valamelyik fél méltányos érdekét sérti, nem hagyhatja az egyezséget jóvá.

Ha a perbeli egyezés új szocialista rendezésének ismeretében vizsgáljuk fizetési meghagyásos eljárásunkat, akkor megállapíthatjuk, hogy a szocialista egyezés követelményeinek nem felel meg. A bíróság nem tudja ugyanis vizsgálat tárgyává tenni a fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelem alapján, hogy a fizetési meghagyás (ami a tárgyalat elméletnek megfelelően egyezségi ajánlatnak is tekinthető) nem sérelmes-e valamelyik félre; nem is beszélve annak megállapításáról, hogy harmadik személy érdekeit nem sérti-e. A rövid tényállás leírások mellett a bíróság azt sem tisztázhatja megnyugtatóan, hogy a kérelem a jogszabályoknak megfelel-e. A fentiek alapján a fizetési meghagyást perbeli egyezésnek a szocialista polgári eljárásban felfogni nem lehet, mert az egyezésre vonatkozó törvényes rendelkezéseknek egyáltalán nem felel meg.

A fizetési meghagyásos eljárással kapcsolatban kiemeljük, hogy kötelező alkalmazási köre, de különösen az alkalmazhatósági köre nálunk igen széles. Ha egyelőre megszüntetésére a gyakorlat igénye miatt nem is kerülhet sor, legalább alkalmazási körének szűkítése feltétlenül kívánatos lenne. A járásbírói eljárásban pl. nincs korlátozva az érvényesíthető követelések összegszerűsége. Fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelemmel lehet ma élni polgári perrendtartásunk szerint olyan követelések vonatkozásában is, amelyeket burzsoa államokban sem lehetne hasonló úton érvényesíteni. Egyes burzsoa államokban feltételekhez — pl. írott bizonyítékhoz (okirathoz) — kötik a fizetési meghagyás kibocsátását, nálunk ilyen feltételek nincsenek, a bíróság ellenőrző szerepét biztosítani kívánó rendelkezések pedig, mint azt már kifejtettük, nem tölthetik be kellően feladatukat.

Más tanulmányok szerzőivel egyetemben fenti néhány gondolat alapján arra az eredményre jutunk, hogy fizetési meghagyásos eljárásunk nem rendelkezik elegendő biztosítékkal a szocialista polgári eljárás feladatainak megvalósítására, azonban átmeneti fejlődésünk jelenlegi szakaszában még megszüntetni nem lehet, felszámolása a jövőben azonban feltétlenül indokoltnak látszik.³⁴

³⁴ Németh János: i. m.-ben kifejti, hogy véleménye szerint „... a fizetési meghagyásos eljárás fejlődésünk jelenlegi szakaszán a szocialista magyar polgári eljárásjognak olyan intézménye, amely egyes vagyoni jogi ügyek egyszerű és gyors módon való lebonyolításával — figyelembe véve a polgári ügyekben eljáró bíróságaink munkaterhét is — képes ellátni a részére kitűzött feladatokat.

Д-р ИШТВАН БАРДОШИ

СООТНОШЕНИЕ ИСКОВОГО И ОСОБОГО ПРОИЗВОДСТВА ПО ГРАЖДАНСКИМ ДЕЛАМ, ОСОБЕННО ПО ОТНОШЕНИЮ ПЛАТЕЖНОГО ПРИКАЗА

(Резюме)

I.

Первая часть статьи посвящена вопросу о разграничении искового и особого производства по гражданским делам. Это мало обсуждалось в литературе. Различие между двумя видами гражданского производства не выяснено ни в буржуазном, ни в социалистическом гражданском процессуальном праве. Автор подчеркивает значение статьи Йозефа Фаркаша, так как последний пытался выяснить вопрос о разграничении на теоретических основах. Это — так сказать — первая попытка в венгерской социалистической гражданско-процессуальной литературе.

II.

Автор проводит исследование литературы по венгерскому буржуазному гражданско-процессуальному праву. Он делает вывод о том, что вопрос не был там разрешен, хотя в разработке отдельных вопросов были достигнуты значительные результаты. Важнейшими теориями являлись нормативная теория, целевые теории, а также те теории, которые поставили себе целью установить признаки разграничения между двумя видами производства по вопросу о предмете производства, а также в тождестве отдельных черт понятия или отдельных основных принципов. Были сделаны также попытки разработки системы особых производств. Ряд процессуалистов обошел данный вопрос молчанием, или вообще не занимался им.

Нормативная теория, которая свела вопрос о разграничении этих производств к воле законодателя, была опасной, так как она была выгодна с точки зрения намерения эксплуататорского буржуазного государства, желавшего направить как можно больше дел на пути особого производства, облеченного меньшими числом процессуальных гарантий законности. Автор выдвигает значение тех работ, которые, подчеркивая признаки разграничения двух видов производства, занимались также их сходными чертами, указывая на их единство. Эти работы значительны потому, что они тем самым пресекли резкое разграничение этих производств, чему способствовала нормативная теория. Тенденция буржуазного гражданского процессуального права состояла в постоянном расширении сферы особого производства.

III.

В социалистическом венгерском гражданском процессуальном праве эти виды производства разграничены друг от друга пока не на основе теоретических принципов. Сферу особого производства определяют требования практики, но здесь осуществляется тенденция развития, противоположная буржуазному гражданскому процессу, то-есть законодательство ставит перед собой цель направить как можно больше дел на пути искового производства. На науку социалистического гражданского процессуального права возлагается задача разработать теоретические основы разграничения этих видов производства, так как развитие и в этой области должно быть в соответствии с принципами марксистской философии не стихийным, а сознательным.

Разграничение ставит две задачи перед представителями науки. Во-первых, гражданское исковое и особое производства должны быть отграничены от административного производства, и только после этого можно приступить к разграничению двух видов гражданского производства друг от друга. Для разграничения от административного производства должны быть найдены также и основы, обеспечивающие единство двух видов гражданского судопроизводства, так, чтобы отграничение их от административного производства было проведено единообразно. Автор видит такой общий и разграничивающий от административного производства признак в предмете и цели гражданского искового и особого судопроизводства. Хотя нет сомнения, что и в этой области налично сплетения, они представляют собой только исключения, будучи связаны с данным периодом развития об-

щества, с практическими требованиями данной фазы развития социалистического строительства.

Предметом социалистического гражданского процесса является гражданское дело. Автор использует понятие гражданского дела в широком смысле, относя сюда семейные и трудовые дела, дела производственной кооперации, а также дела, возникающие в области финансового, государственного права и административного права, поскольку они должны быть разрешены в порядке гражданского процесса. Он при этом считает исключительным и временным явлением рассмотрение административных дел в порядке гражданского процесса и рассмотрение гражданских дел в порядке административного процесса.

Целью гражданского процесса является осуществление правосудия по гражданским делам. Суд исключительно правомочен осуществить правосудие — это принцип, закрепленный в Конституции. Бесспорно в настоящее время и другие органы, например, административные органы, также осуществляют деятельность правосудного характера. Эта деятельность, однако, 1. имеет исключительный характер; она связана с учетом требований практики, будучи осуществлена только временно, не имеет количественно решающего значения по отношению к другой деятельности данных органов; 2. наша Конституция закрепляет правильные тенденции развития в определенных отношениях, по мнению автора, и в связи с ст. 36; автор считает, что осуществление функции правосудия в данный период развития будет исключительно задачей правосудия.

Задачи гражданского искового и особого производства те же самые: осуществление социалистической законности, социалистической справедливости и функции воспитания.

Основные принципы гражданского процесса представляют собой признаки, частично объединяющие, частично различающие два вида производства. Автор считает первоочередной задачей представителей юридической науки разработать общие принципы гражданского искового и особого судопроизводства, а также особые, специфические основные принципы гражданского искового и особого судопроизводства. Автор при этом отмечает, что в первую очередь должен быть разработан единый взгляд на вопрос о понятии и системе основных принципов процесса.

IV.

Одно из важнейших видов особого судопроизводства — представляет собой производство с платежным приказом, которое в случае подачи возражений со стороны должника превращается в исковое производство. Ст 316 §. 3 ГПК для осуществления социалистической справедливости, социалистического принципа диспозитивности и судебной проверки в определенных случаях допускает, чтобы председательствующий, проверив просьбу заявителя о выдаче платежного приказа, назначил срок для слушания дела. Автор толкует указанную деятельность председательствующего в том смысле, что в соответствии с правилами, регулирующими гражданский процесс, председательствующий в указанных случаях имеет право в качестве меры, направленной на подготовку разбирательства, допросить также заявителя. Объяснение заявителя способствовало бы осуществлению законности и истины, кроме того, оно содействовало бы также выполнению функции по воспитанию. Однако нет сомнения, что оно вызвало бы значительную потерю времени в ущерб выгодам особого производства. Далее, объяснение заявителя представляло бы только одностороннюю информацию председательствующего ввиду того, что закон не допускает допрос должника в этой стадии дела.

Большой недостаток производства с платежным приказом заключается в том, что в нем не осуществляются задачи гражданского процесса и нет возможности для разъяснения сторонам их прав и обязанностей. Неисполнение этой судейской обязанности часто приносит ущерб также общественной собственности. В этом отношении автор освещает обстоятельства конкретного дела.

Автор останавливается также на вопросе о том, что платежный приказ имеет характер заочного решения, кроме того он обсуждает также мнение, согласно которому платежный приказ, вступивший в законную силу, считается судебным примирением. Автор указывает на то, что последняя концепция противоречит положениям ГПК, регулирующим судебное примирение.

Статья считает, что сфера применения института платежного приказа является слишком широкой. Он указывает и на то, что прокурорский надзор весьма трудно осуществляется в этом производстве.

В заключительной части статьи автор приходит к выводу о том, что использование платежного приказа не может служить осуществлению задач социалистического гражданского процесса, и, хотя нельзя устранить данный институт в настоящий период развития, в будущем следует рассчитывать на возможность его отмены.

DAS VERHÄLTNISS ZWISCHEN ZIVILPROZESSUALEM
UND AUSSERPROZESSUALEM VERFAHREN
MIT BESONDERER RÜCKSICHT
AUF DAS MANDATSVERFAHREN

(Inhaltsauszug)

I.

Im erseten Teil wirft die Studie das Problem der Grenze zwischen dem zivilrechtlichen und dem ausserprozessualen Verfahren auf. Auf diesem Gebiet ist die Literatur kärglich, und die Frage ist weder im sozialistischen, noch im bürgerlichen Zivilverfahren gelöst. Der Verfasser hebt den diesbezüglichen Artikel von József Farkas hervor, als den sozusagen ersten Versuch des Zivilverfahrens, zur theoretischen Abgrenzung in der Literatur des sozialistischen Ungarn.

II.

Der Verfasser untersucht die Literatur des Zivilverfahrens im bürgerlichen Ungarn. Er konstatiert, daß diese Frage nicht gelöst wurde, obwohl man in der wissenschaftlichen Ausbairung von Einzelfragen bedeutsame Erfolge erzielte. Die wichtigsten Theorien waren die Normativtheorie, die Zwecktheorien, und jene Theorien, die die abgrenzenden Merkmale im Gegenstand des Zivilverfahrens oder in der Identität von gewissen Begriffsmerkmalen, Grundsätzen suchten. Es geschahen auch Ansätze zur Ausarbeitung eines Systems des Verfahrens von Außerprozessualen Streitsachen. Viele Prozessualisten umgingen die Frage oder Befaßten sich gar nicht mit ihr.

Die Normativtheorie, die die Abgrenzung auf den Willen des Gesetzgebers zurückführte, war gefährlich, da sie der Absicht des unterdrückenden bürgerlichen Staates entgegenkam, möglichst viele Angelegenheiten auf den außerprozessualen Weg zu lenken, der mit weniger Garantien des Verfahrens und der Gesetzlichkeit ausgestattet war. Der Verfasser hält die Arbeit jener Autoren für bedeutsam, die sich neben der Betonung der abgrenzenden Begriffsmerkmale, auch mit den gemeinsamen Zügen der beiden Verfahrensarten befaßten, ihre Einheit betonten, da sie hiedurch die scharfe Trennung verhinderten, deren Bedingungen doch — eben infolge der Normativtheorie — gegeben waren. Die Tendenz des bürgerlichen Zivilverfahrens richtete sich auf eine ständige Erweiterung des Umkreises der Angelegenheiten der außerprozessualen Streitsachen.

III.

Im Zivilverfahren des sozialistischen Ungarn, erfolgt die Abgrenzung der beiden Verfahren vorläufig nicht auf theoretischer Grundlage. Der Umkreis des außerprozessualen Verfahrens wird durch praktische Ansprüche bestimmt, doch kommt eine Entwicklungstendenz zur Geltung, die jener des bürgerlichen Zivilverfahrens entgegengesetzt ist, nämlich eine möglichst grosse Zahl der Angelegenheiten auf den Prozessweg zu leiten. Die Wissenschaft des sozialistischen Zivilverfahrens hat die Aufgabe, die theoretischen Grundlagen der Abgrenzung auszuarbeiten, denn die Entwicklung kann auch auf diesem Gebiet, nach den Grundsätzen der marxistischen Philosophie, nicht spontan sein, sondern muß eine Bewußte werden.

Die Abgrenzung bedeutet eine zweifache Aufgabe. Vor allem muß man das zivilprozessuale und außerprozessuale Verfahren vom Verwaltungsverfahren trennen, dann können die beiden Verfahren gegeneinander abgegrenzt werden. Bei der Abgrenzung gegen das Verwaltungsverfahren muß man auch die Grundlagen finden, um die Einheit der beiden Zivilverfahren zu sichern, damit die Unterscheidung einheitlich erfolgen könne. Solche gemeinsame und vom Verwaltungsverfahren verschiedene Merkmale erblickt der Verfasser der Abhandlung, im Gegenstand und im Zweck des zivilprozessualen und des außerprozessualen Zivilverfahrens. Wenn zweifellos auch auf diesem Gebiet Verflechtungen vorkommen, so sind das Ausnahmen und hängen mit der vorübergehenden Entwicklung, mit den praktischen Erfordernissen der gegebenen Periode des sozialistischen Aufbaues zusammen.

Der Gegenstand des sozialistischen Zivilverfahrens ist eine zivile Angelegenheit. Den Ausdruck der zivilen Angelegenheit gebraucht der Verfasser im weitesten Sinne, er versteht darunter auch die Sachen des Familienrechts, des Arbeitsrechts und des Produktivgenossenschaftsrechts, aber auch die des Finanzrechts, des Staatsrechts und des Verwaltungsrechts, insofern ihre Entscheidung auf den zivilen Rechtsweg verwiesen ist. Die Erscheinung aber, daß Verwaltungssachen auf den zivilen Rechtsweg, und auch zivile Angelegenheiten auf den Verwaltungsweg verwiesen werden, hält er für Ausnahmefälle und für einen vorübergehenden Zustand.

Der Zweck des Zivilverfahrens ist die Verwirklichung der Rechtsprechung in zivilen Angelegenheiten. Zur Rechtsprechung sind ausschließlich die Gerichte berufen, diese Vorschrift ist in der Verfassung verankert. Es läßt sich nicht leugnen, daß derzeit auch andere Organe, z. B. Organe der Staatsverwaltung eine Tätigkeit mit rechtsprechendem Charakter ausüben. Dies sind aber 1. nur Ausnahmen, die mit Rücksicht auf praktische Zweckmäßigkeitsgründe erfolgen, vorübergehend sind, und im Verhältnis zur übrigen Tätigkeit, auch zahlenmäßig keine entscheidende Rolle spielen. 2. Unsere Verfassung stellt in gewissen Beziehungen die richtigen Entwicklungstendenzen fest, der Verfasser nimmt dies auch im Falle des §. 36. an und meint, daß in jener Periode der Entwicklung, die Funktion der Rechtsprechung ausschließlich eine Aufgabe der Gerichte sein wird.

Die Aufgaben des Zivilprozessverfahrens und des Verfahrens der außerprozessualen Sachen sind dieselben, nämlich die Verwirklichung der sozialistischen Gesetzlichkeit, der sozialistischen Gerechtigkeit und der Erziehungsfunktion.

Die Grundsätze des Zivilverfahrens bilden ein zusammenfassendes, aber zugleich auch ein unterscheidendes Merkmal der beiden Verfahrensarten. Der Verfasser hält es für eine vordringliche Aufgabe, die gemeinsamen Grundsätze des zivilprozessualen und des außerprozessualen Verfahrens auszuarbeiten, ebenso, wie auch die spezifischen, eigentümlichen Grundsätze des Zivilprozessverfahrens und des außerprozessualen Verfahrens. Doch bemerkt er, daß man vorerst einen einheitlichen Standpunkt bezüglich des Begriffs und des Systems der Grundsätze ausarbeiten müßte.

IV.

Eine der wichtigsten Verfahrensarten der Außerprozessualen Sachen ist das Mandatsverfahren, das sich im Falle eines Widerspruchs, in einem Prozess umwandelt. Der §. 316, Abs. (3) der Zivilprozessordnung gibt in manchen Fällen, im Interesse der sozialistischen Gerechtigkeit, der sozialistischen Verfügungsmaxime und der richterlichen Kontrolle, dem Vorsitzenden des Senats die Möglichkeit, den Antrag zur Erlassung des Zahlungsmandats zu überprüfen und einen Verhandlungstermin anzusetzen. Diese Tätigkeit des Vorsitzenden des Senats legt der Verfasser dahin aus, daß dieser hier, jene, als vorbereitende Maßnahme einwendend auch berechtigt wäre, den Antragsteller mündlich anzuhören. Diese Information würde zur Verwirklichung der Gesetzlichkeit, und der Gerechtigkeit beitragen, ja man könnte auch eine gewisse erzieherische Funktion zur Geltung bringen. Doch wäre dies zweifellos mit einem großen Zeitverlust verbunden — was den Verlust des Vorteils des außerprozessualen Verfahrens bedeuten würde — und die Frage nicht gelöst wäre und die Informiertheit des Vorsitzenden unverändert einseitig bliebe, mit Rücksicht darauf, daß die Anhörung der Gegenpartei gesetzlich ausgeschlossen ist.

Das Mandatsverfahren hat den großen Fehler, daß die Aufgaben des Prozessverfahrens nicht zur Geltung kommen können und auch keine Möglichkeit zur richterlichen Belehrung besteht. Ihr Ausbleiben kann in vielen Fällen auch eine schwere Schädigung des gesellschaftlichen Eigentums bedeuten. Diesbezüglich führt der Verfasser auch ein praktisches Beispiel an.

In der Folge befaßt er sich mit dem Charakter des Zahlungsmandats als Versäumnisurteil und mit der Auffassung, die das Zahlungsmandat, das ja die Wirkung eines rechtskräftigen Urteils hat, als prozessualen Vergleich betrachtet. Er weist darauf hin, daß diese Auffassung mit den Paragraphen der sozialistischen Zivilprozessordnung im Widerspruch steht.

Die Abhandlung findet den Umkreis des Mandatsverfahrens zu ausgedehnt und erwähnt, daß auch das Aufsichtrecht des Staatsanwalts sehr schwer zur Geltung kommen kann.

Schließlich zieht er die Folgerung, daß sich dieses Verfahren zwar nicht dazu eignet, die Aufgaben des sozialistischen Zivilprozessverfahrens zu verwirklichen, daß man es aber in der derzeitigen Periode unserer Entwicklung noch nicht abschaffen kann, in der Zukunft jedoch auch diese Möglichkeit in Betracht zu ziehen hat.

Felelős kiadó: Dr. Kovács István
Megjelent 400 példányban, 1,75 A5 iv terjedelemben
Kézirat a nyomdába érkezett: 1966 július hó
Készült: Linó szedéssel, íves magasnyomással,
az MSZ 5601-59 és az MSZ 5603-55 szabványok szerint
66-6343 – Szegei Nyomda

A SZEGEDI JÓZSEF ATTILA TUDOMÁNYEGYETEM ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KARÁNAK E SZOROZATBAN 1961 ÓTA MEGJELENT KIADVÁNYAI

Tomus VIII.

Fasc. 1. Buza László: *Az ENSZ főtítkárnak nemzetközi jogi helyzete* (Szeged, 1961.) 30 l.

Fasc. 2. Kemerjes Béla: *A szerződések szabályozásának elvi kérdései a Polgári Törvénykönyvben* (Szeged, 1961.) 72 l.

Fasc. 3. Balázs József: *A mezőgazdasági termelőszövetkezetek jövedelemrészesedése* (Szeged, 1961.) 20 l.

Fasc. 4. Pólay Elemér: *A római birodalmi jog és a peregrin jog kölcsönhatásának jelei az erdélyi viaszostáblák okiratanyagában* (Szeged, 1961.) 27 l.

Fasc. 5. Horváth Róbert: *Megemlékezés az első népességtudományi mű megjelenésének 200 éves évfordulójáról: Süßmilch „Isteni Rend”-jéről* (Szeged, 1961.) 29 l.

Fasc. 6. Maday Pál: *A gyulai uradalom polgári perrendtartása 1792-ből* (Szeged, 1961.) 20 l.

Fasc. 7. János Martonyi: *Les sciences administratives en Hongrie depuis 1945* (Szeged, 1961.) 32 p.

Fasc. 8. Szűcs István: *A hatáskörök általános rendezésének néhány kérdése a tanácsi igazgatásban* (Szeged, 1961.) 23 l.

Fasc. 9. Tokaji Géza: *Az okozati összefüggés kérdése a szocialista büntetőjogban* (Szeged, 1961.) 36 l.

Fasc. 10. Дёрдь Анталфи: *Материалы из практики капитализма к теории государства „благоденствия”* (Szeged, 1961.)-стр. 39.

Tomus IX.

Fasc. 1. Szentpéteri István: *A közvetlen demokratikus formák sorsa a burzsoá állami fejlődésben* (Szeged, 1962.) 74 l.

Fasc. 2. Pető István: *A szocialista humanizmus a szovjet büntetőjog egyes alapelveinek tükrében* (Szeged, 1962.) 28 l.

Fasc. 3. Pólay Elemér: *„Publius Mucius et Brutus... fundaverund ius civile” (A köztársasági Róma jogtudományának történetéhez* (Szeged, 1962.) 52 l.

Fasc. 4. Robert Horváth: *La statistique de la peste de Debrecen (1739—40) et du choléra de Pest (1831) en Hongrie et leurs conséquences sociales* (Szeged, 1962.) 20 l.

Fasc. 5. Georges Antalffy: *Conférences sur l'histoire des doctrines politiques et juridiques* (Szeged, 1963.) 75 l.

Tomus X.

Fasc. 1. Buza László: *A nemzetközi jogi normák kialakulásának útja (A fejlődésnek az ENSZ alapokmányában meghatározott iránya a békés egymás mellett élés s a jószomszédi és bárati együttműködés szellemében)* (Szeged, 1963.) 49 l.

Fasc. 2. Maday Pál: *Falusi tisztségviselők hivatali esküje a gyulai uradalomban* (Szeged, 1963.) 29 l.

Fasc. 3. Horváth Róbert: *Kossuth haladó gondolatai a londoni egyetemen tartott elméleti közgazdaságtani előadásában* (Szeged, 1963.) 34 l.

Fasc. 4. Nagy Károly: *A nemzetközi szerződések hiteles értelmezése* (Szeged, 1963.) 34 l.

Fasc. 5. Pólay Elemér: *A stipulatio szerepe az erdélyi viaszostáblák okirat-anyagában* (Szeged, 1963.) 34 l.

Fasc. 6. Biró János: *Kollégiumok a római Dáciában* (Szeged, 1963.) 33 l.

Fasc. 7. Both Ödön: *A beszámítást kizáró és a büntetést megszüntető okok Szeged város reformkori büntetőjogában* (Szeged, 1963.) 128. l.

Tomus XI.

Fasc. 1. Господин Желев: *Народное представительство в народной Республке Болгарии* (Csered, 1964.) стр. 52.

Fasc. 2. Georges Antalffy: *Problèmes nouveaux de la théorie du droit dans l'évolution de la démocratie socialiste* (Szeged, 1944.) 74. p.

Fasc. 3. Besenyei Lajos: *Az építési szerződések néhány elvi és gyakorlati problémája* (Szeged, 1964.) 35 l.

Fasc. 4. Papp Ignác: *A szocialista demokrácia elemei mezőgazdasági termelőszövetkezeteinkben* (Szeged, 1964.) 28 l.

Fasc. 5. Nagy Károly: *Az állam idő előtti elismerése és a beavatkozás a nemzetközi jogban* (Szeged, 1964.) 32 l.

Fasc. 6. Tóth Árpád: *A kivételes hatalomról szóló 1912. évi LXIII. tc. létrejöttének előzményei 1868-tól a századfordulóig* (Szeged, 1964.) 32 l.

Fasc. 7. Horváth Róbert: *Berzeviczy Gergely közgazdasági és népességi tanai* (Szeged, 1964.) 34 l.

Fasc. 8. Bólya Lajos: *A biztosító és kényszerítő intézkedések rendszere a büntető eljárásban* (Szeged, 1964.) 63 l.

Fasc. 9. Pólay Elemér: *Az eladói kötelezettség szabályozása a preklasszikus római jogban* (Szeged, 1964.) 75 l.

Tomus XII.

Fasc. 1. Buza László: *A nemzetközi jog fejlődése a felszabadulás óta — Szilbereky Jénő: A Magyar Népköztársaság jogrendszerének fejlődése* (Szeged, 1965.) 48 l.

Fasc. 2. Horváth Róbert: *Konek Sándor professzor (1819—1884) elméleti statisztikai munkássága és a magyar polgári statisztikai elmélet alakulása* (Szeged, 1965.) 66. l.

Fasc. 3. György Antalffy: *L'État socialiste et la théorie marxiste de l'État et du droit.* (Szeged, 1965.) 94 l.

Fasc. 4. Pólay Elemér: *A censori regimen morum és az ún. házi bíráskodás* (Szeged, 1965.) 43 l.

Fasc. 5. Bárdosi István: *A perbeli egyezség és a perjogi alapelvek kapcsolata* (Szeged, 1965.) 18 l.

Fasc. 6. Bérczi Imre: *Az újtói jog néhány gazdasági és jogi problémája* (Szeged, 1965.) 23 l.

Tomus XIII.

Fasc. 1. Antalffy György: *Az állami és társadalmi szervek viszonyának újabb állam és jogelméleti problémáiról* (Szeged, 1966.) 115. l.

Fasc. 2. Bárdosi István: *A polgári peres és nem peres eljárás viszonya, különös tekintettel a fizetési meghagyásos eljárásra* (Szeged, 1966.) 20. l.

Fasc. 3. Biró János: *Kollégiumok Aquincumban* (Szeged, 1966.) 36. l.

Fasc. 4. Horváth Róbert: *Sur quelques problèmes essentiels de la démographie contemporaine hongroise: L'interdépendance théorique de l'économie et de la démographie et la question de la planification de la main-d'oeuvre* (Szeged, 1966.) 15. l.

Fasc. 5. Pető István: *A terhelt jogi helyzete a magyar büntető eljárásban* (Szeged, 1966.) 21. l.

Fasc. 6. Ruszoly József: *A Szegedi Nemzeti Bizottság részvétele a demokratikus államhatalom gyakorlásában (1944. december—1945. január)* (Szeged, 1966.) 29. l.

Fasc. 7. Szentpétery István: *Általános vezetélméleti koncepciók* (Szeged, 1966.) 38. l.

Fasc. 8. Tóthné Fábrián Eszter: *A szállítási szerződések szankciós rendszere* (Szeged, 1966.) 54. l.

